

СТАНОВИЩЕ

д-р Галина Николаевна Гончарова, доцент, СУ „Св. Кл. Охридски”

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки

професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата

докторска програма Социология

Автор: Свитлана Вячеславовна Петкова

Тема: Тяло и субективност в Ню Ейдж

Научен ръководител: проф. д-р Тодор Дечев Христов, Софийски университет „Св. Кл.Охридски“

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Със заповед № РД-21-1995 от 28.11.2022 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Тяло и субективност в Ню Ейдж“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, докторска програма Социология. Автор на дисертационния труд е Свитлана Вячеславовна Петкова – докторант(ка) в редовна форма на обучение към катедра „Социология и науки за човека“ с научен ръководител проф. д-р Тодор Дечев Христов от Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“.

Предоставеният от Свитлана Вячеславовна Петкова комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, включва следните документи: молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд; автобиография в европейски формат; протокол от катедрения съвет, свързан с докладване на готовността за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд; дисертационен труд в обем от 208 стр. и библиография, включваща 229 заглавия на български, руски и английски език; автореферат; списък на научните публикации по темата на дисертацията (общо шест публикации, пет от които по темата на дисертацията, и една, която работи с част от водещите понятия на дисертацията); копия на научните публикации; декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи.

2. Актуалност на тематиката

Дисертационният труд разглежда проблематика, която не губи своята актуалност и привлекателност в продължение на вече няколко десетилетия. Макар и „Ню Ейдж“ да се

свързва главно с вярвания и практики от 60-те и 70-те години на XX век, ориентирани към духовното развитие и усъвършенстване на човека/човечеството и изграждащи жизнени стилове и ценностни системи извън полето на традиционните религиозни вероизповедания и институции, дори самото понятие или етикет продължава да отключва различни научни дискусии и търсения на по-прецизни формулировки, периодизации и примери, утвърждаващи сложната събитийност и неизчерпаем смислов хоризонт на феномена. Така все повече се популяризират термини като прото-Ню Ейдж, пост-Ню-ейдж, отчитат се разновидности и модалности, анализират се идеологически наследства и/или свръхкомерсиални употреби. В не по-малка степен това важи за спецификациите и интерпретациите на централната за дисертацията двойка тяло-съзнание в/през различни езотерични, окултни, „източни“ традиции в рамките на Ню Ейдж движението – двойка, която получава широка и обстойна тематизация и в полето на легитимациите на съвременната холистична спиритуалност, и в полето на историята, антропологията и социологията на религията.

3. Познаване на проблема

Свитлана Петкова демонстрира прилично, но не задълбочено познаване на водещи автори и подходи в изследванията на ню-ейдж движението, а също и на определени концептуални модели на преживяването и конструирането на телесността по отношение на един извънреден и/или радикален мистичен и/или травматичен опит. От последните особено се откроява социоанализата на самонаследяването. Трябва да се отбележи доста безкритичното и дори фриволно на места „strupване“ на референции и неаргументираното смесване или „прескачане на/между трудно сводими едни до други научни традиции, Ню Ейдж идеологии и популярни репрезентации на холистични терапии и обредни практики. Така на една и съща аналитична ос се озовават например ключови постановки на Бурдийо, репортажи за Ошо, бестселъри върху йога и/или интервюта върху нестинарството, което издава трудна ориентация в наличната литература по темата на дисертацията.

4. Методика на изследването

Петкова посочва социоанализата като основен метод, използван в дисертационния труд, но нейният понятиен инструментариум по-скоро задава теоретичните граници на изследването, докато то всъщност стъпва върху дълбочинни интервюта, „свободни разговори“ и включено наблюдение, провеждано в рамките на тематични семинари и „моделирани теренни ситуации“. Към методите трябва да се добави автоетнографията, доколкото Петкова съзнателно и последователно съ-конструира и анализира фрагменти/корпуси от собствената си житейска история/биография при цялостния анализ на събраните качествени данни.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Ако трябва с едно изречение да се характеризира рецензираната дисертация, бихме могли да кажем, че тя носи сериозен научен и аналитичен потенциал, който обаче изцяло се изгубва в хода на едно хаотично, децентрирано, патетично и на места твърде „искрено и лично“ изло-

жение, по-близко до научно-популярна есеистика, отколкото до представителен труд. Налице са множество концептуални и структурни слабости. Най-напред идва обособяването на „проблемните ядра“ и свързаното с организиране на съдържанието в глави и параграфи. От предговора разбираме, че това са перцепцията: за тялото в практиката на санхя йога като емблематична за (разбирането на) движението Ню Ейдж; поколението в България, което се отдава на въпросната практика; телесната биография и *major event* на живота на представителите на същото това поколение с тяхното мъчително търсене на „собствено сакрално пространство“. И веднага изниква въпросът защо терминологията, която е опорна за изброените проблемни ядра поне не се маркира ясно в посветена на водещите понятия втора глава и в пряка съотнесеност с концептуализациите на тяло и субективност, а се развива в крачка, паралелно с контекстуализирането на емпиричните данни и крайно небалансирано в останалите глави въз основа на доста произволен избор на източници, като отгоре на всичко полага неето на „дифузната религия“ като теоретичната рамка е изтеглено в предговора. Така петте тела в санхя йога се дефинират пределно ясно в трета глава, като за целта Петкова стъпва върху „Йога Сутра“ на Патанджали и „Психология Йоги“ на Рамамурти Мишра. Четвърта глава е изцяло посветена на Ню Ейдж поколението в България, като определението за поколение се извлича от една скромна етимология, коментар на Светлана Събева и теориите за социалното време на Мъртън и Сорокин. Въпреки изказаната претенция за самостоятелност/оригиналност на определението на практика е производно на модела на „историческото поколение“ – хора, обединени от „безпрецедентно събитие“, зададен още от Карл Манхайм, който Петкова или не познава, или не приема за нужно да уточнява, а той би й бил много полезен въобще за третирането на генерационната проблематика, продължаващо в пета глава с постановките за „раждането и смъртта като фундаментални факти на поколението“, „поколението-единица“ (което може да се приложи към т.нар.поколение „Шанс“), с преживяванията в детството като базисни за общия ценностен хоризонт (на една конкретна генерация) и т.н. За съжаление, остава недокрай развито ключовото и всъщност приносно понятие „телесна биография“. В шеста глава то се извлича от лични наблюдения и тезиси на Роберто Чиприани, а защо не и от такива актуални разработки по темата като „Тялото като биография“ на Емили Хиви. В тази серия от разбягвания на изследователски амбиции и резултати единствено не попада последната седма глава, доколкото тя успява най-напред да представи по интригуващ начин личните истории на респондентите и да анализира с изработения крайно проблематичен, но все пак оригинален понятиен инструментариум.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Публикациите съответстват на темата на дисертацията.

7. Автореферат

Авторефератът отговаря на общоприетите научни критерии. Той следва структурата на дисертацията и коректно представя нейното съдържание. Открити са основните научни резултати и постижения.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Освен досега отправените критики, искам да добавя и няколко въпроса, свързани с важни аналитични акценти и с оглед на бъдещото използване на дисертационните резултати. На първо място дали поколението *Шанс* трябва да се назовава точно по този начин и неговите граници да се определят не от конгресите на БКП, а от опита за прехода например и/или досега с наследството на езотеричната вълна от времето на Людмила Живкова. Може да се каже, че всяко поколение при встъпването си в публичността има ветрило от възможности или шансове за по-добър живот, които в последствие се проиграват под една или друга форма. Доколко *major event*, безпрецедентно събитие, белязващо събитие, повратен момент се явяват синоними и се отнасят както към историята на едно поколение, така и към индивидуалната жизнена история или трябва да бъдат разграничени? Какво налага включването в съдържанието на дисертацията на наблюденията върху тялото на светеца, нестинарството и ритуалното къпане на Боговление, които въобще не се тематизират в/по отношение на събраните лични истории?

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Накрая бих искала да кажа, че въпреки сериозните си концептуални и структурни слабости, дисертационният труд заслужава известно признание за опита да се преведе определен Ню Ейдж дискурс на езика на социологията и антропологията, да се вкара в евристична употреба всичко прочетено и научено в рамките на университетските програми и личната професионална практика и да се отстоява една макар и не защитена добре, оригинална изследователска позиция. То би се превърнало в представително изследване, ако се фокусира върху женската спиритуалност и телесната биография в рамките на Ню Ейдж, като се ограничи до личните истории, в това число и тази на докторантката.

Именно с оглед на нереализирания докрай научен потенциал на дисертационния труд, бих препоръчала на уважаемото жури да присъди на докторантката Светлана Вячеславовна Петкова образователната и научна степен “доктор” в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление: 3.1. Социология, антропология и науки за културата, докторска програма „Социология“ при условие, че отговори обосновано и убедително на формулираните в становището бележки и въпроси.

06.02. 2023 г.

Изготвил становището:

(подпис)

доц. д-р Галина Гончарова